

**ДУША, ПОВНА ВЛАСНИХ
ЧЕСНОТ І ЩЕДРОТ**

Віктор Баранов

Департамент культури і туризму
Полтавської обласної державної адміністрації
Обласна бібліотека для юнацтва
імені Олесея Гончара

«Душа, повна власних чеснот і щедрот...»

До 70-річчя від дня народження письменника-полтавця

Віктора Баранова

Біобібліографічне досьє

Полтава – 2020

01:821.161.2.09(477.53)Баранов

Б24

Упорядник : Надія Михайлівна Требіна

«*Душа, повна власних чеснот і щедрот...*» : до 70-річчя від дня народження письменника-полтавця Віктора Баранова : біобібліографічне досьє / упоряд. Н. М. Требіна; Полтавська обласна бібліотека для юнацтва ім. О. Гончара. – Полтава, 2020. – 28 с.

У біобібліографічному виданні ми зробили спробу дослідити життєпис і творчий доробок відомого українського поета, прозаїка, публіциста, лауреата багатьох літературно-мистецьких премій України, уродженця Полтавщини Віктора Федоровича Баранова.

Досьє розраховане на студентську і учнівську молодь, вчителів і бібліотекарів, матеріали його допоможуть їм збагнути глибину поезії, прози митця, мотиви його громадянської позиції. У досьє дев'ять розділів.

Посібник не є вичерпним, в основному, він укладений на матеріалах Полтавської обласної бібліотеки для юнацтва імені О. Гончара.

Зміст

Вступ.....	4
«Я народивсь опівдні віку...».....	6
«Боже, та ж мами і тата нема вже!...».....	8
«Дай, Боже, Україні – України...».....	12
«Я вас навчу любити осінь...».....	15
Новаторські романи поета.....	17
«Нагорода найвища поетам – барвінку надійне плетиво.....»: (літературна премія імені Віктора Баранова).....	20
Цікаві факти і моменти з життя письменника.....	20
Література.....	23

Вступ

*... Немає доль
Ласкавих, злих, щасливих, безщасних, –
Є доля – справедлива і одна.*

Євген Маланюк

*Хоч вітер злиться і гуде –
Та ти не маєш права впасти!
Нехай ця думка щедрим рясом
Тобі у душу западе.*

В. Баранов

Віктор Баранов – універсальний таланти. Поет. Прозаїк. Гуморист. Публіцист. Літературознавець. Віртуозний перекладач, який ніколи не послуговувався жалюгідним підрядником, бо народився поліглотом, вільно володів, зокрема, румунською мовою.

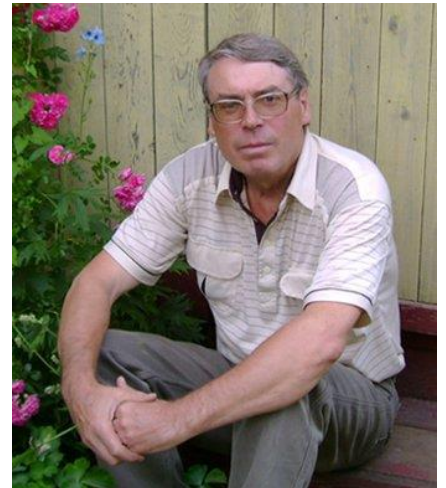
Сьогодні вже можна говорити про літературний феномен письменника. За коротке своє життя він у всіх жанрах зумів себе реалізувати. Вже перші поетичні збірки показали, що він митець від Бога. Здавалось, працєю, удосконалює стиль.

Але ні: писав пародії, гуморески. Скоро з'явилася проза. Справжній «багатоверстатник», який вільно почував себе в різних жанрах.

Шлях у літературі був тернистим і непростим, але в особливих ситуаціях Баранов, з його бунтарською, безкомпромісною натурою займав тверду позицію. Він був вожаком від природи, лідером з яскравою харизмою.

Віктор Федорович пишався рідною Полтавщиною, своїм родоводом: «*Наш край ніколи не переходив з рук у руки від одного царя до іншого. Моя бабуся Марія Петрівна Горіславець (по-вуличному – Ванющица), яка народилася 1870 року й прожила сто один рік, часто повторювала з гордістю: «Ми ніколи не були кріпаками! Ми з вільних козаків!».*

Український письменник, критик Микола Славинський згадував:

«Таким вільним козаком і запам'ятався Віктор Баранов. Ясна, приязна усмішка, спокійні руки й не метушливі рухи – це знов таки Віктор Баранов. І в найчорніші часи не вловлював у худорлявій постаті жалюгідності, приниженості чи поверженості. Він – із тих, хто не просив допомоги, сприяння, шанування.

Сам творив себе, не згинався від злих вітрів, не боявся крутих поворотів недолі. Коли інші жебракували, відгороджувалися від світу, людей і свого таланту алкоголем, він просто працював – писав прозу, огранював вірші, вибухав публіцистикою, перекладав ужинок румунських авторів, бодай зрідка втішав читацькі душі вишуканими гумористичними мініатюрами. І мав те, про що дехто вже й забув, – письменницьку гідність».

Він – автор 16 книг, численних літературно-критичних, мистецтвознавчих, культурологічних і публіцистичних статей. Віктор Федорович переклав українською твори багатьох молдавських, німецьких угорських, азербайджанських письменників. А його власні твори виходили в перекладах у Болгарії, Вірменії, Грузії, Латвії, Македонії, Польщі, Росії, Румунії, Словачії, Таджикистані.

Віктор Баранов в останні роки життя боровся з важкою хворобою, доречно буде сказати: *«Мені відкрилась істина печальна: життя зникає, як ріка Почайна»* (Л. Костенко). Як-то було жити під дамокловим мечем біди?

Прощаючись з нами, поет витворив свій **«Останній спалах бабиного літа»**.

Скільки життєвої снаги й душевної напруги виповів письменник у своїх творах. Викричав своє обурення, означив суспільні болі, угамував душевний щем і мудрістю огорнув останню дорогу.

Віктор Федорович Баранов помер вранці 30 липня 2014 року.

Йому було 63 роки.

Прихилимо ж небо до його могили!

«Я народивсь опівдні віку...»

*Я народивсь тоді, як осінь
Була на ніжність дуже щедра,
І через те вона і досі
Спадає в душу теплим щемом.*

В. Баранов

Віктор Федорович Баранов народився 14 жовтня 1950 року у с. Кривуші Кременчуцького району Полтавської області.

*Я народивсь опівдні віку,
тому такий от бунтівливий,
що вчусь без міри і без ліку плечем
розштовхувати зливи.*

*Я народився на Покрову,
коли зима встає з причалів,
і через те вона і досі
сппадає в душу теплим щемом.*

«Мені пригадалися малі мої літа, – згадував В. Баранов, – коли довгими осінніми та зимовими вечорами наша сім'я – батько, мати, шестеро дітей – збиралася довкола столу, на якому горіла гасова лампа або каганець (світла не бувало в селі по кілька місяців, і телевізора тоді ще не було в помині). У нас часто гостювали

сусіди, родичі, мама ставила на плиту величезний емальований чайник, заправляла в нього вишневі гілочки, той «чай» розливався по блюдах, і ми пили, поклавши під язик грудочку цукру-рафінаду, що його тато подрібнював у долоні тупим вістряем ножа. Тоді тато давав нам уроки літератури – читав напам'ять (а закінчив усього три класи церковно-приходської школи) вірші С. Руданського, Я. Щоголіва, П. Грабовського і, звісно ж, Т. Шевченка. Читав він, може, не так уже й артистично, зате натхненно й самобутньо, з неповторною своєю інтонацією, яка досі бринить у моєму серці...Ось так прийшов до мене Кобзар – від малоосвіченого батька, росіянина за походженням і українця за самосвідомістю».

У сім'ї було шестеро дітей: брати: Анатолій, Валентин, Леонід, Василь, Віктор і сестра Тамара. Тамара Федорівна згадувала, що: «[Найменшенький]

Віктор у п'ять років навчився читати, дуже любив книги. Ріс лагідним хлопчиком. Змалечку мріяв навчатися, жити в Києві, казав мамі: «Я поїду у Київ жити і тебе заберу».

Він закінчив на відмінно сільську восьмирічку, потім теж на відмінно СШ № 10 у м. Кременчук. Після школи Віктор працював слюсарем на заводі шляхових машин, але прагнув здобути вищу освіту.

Вступив на філологічний факультет Київського університету ім. Т. Г. Шевченка, успішно навчався, отримавши диплом з відзнакою.

Відтоді працював журналістом, займався літературною творчістю.

Успішний молодий письменник невдовзі потрапив до центрального комсомольського апарату. Але він – рішучий і сміливий – дав бій бюрократам і невдовзі став безробітним.

І побратим П. Перебийніс запропонував йому посаду друкарки в редакції літературного журналу «Київ», іншої у штатному розкладі не було. Віктор Федорович згадував: «Коли я про це дізнався, то сказав: «Написали б уже – друкар», але кадровик посміхнувся і відповів, що друкар, то зовсім інша посада. У часописі Віктор Баранов пройшов шлях від незвичної посади до головного редактора.

У лавах Національної Спілки письменників – з 1983 року; у 2006–2011 рр. – голова Київської письменницької організації, секретар НСПУ ; голова Національної Спілки письменників України (з жовтня 2011 по липень 2014 року); президент товариства «Україна-Румунія».

Лауреат мистецької премії «Київ» у галузі художньої літератури, премій ім. Є.Плужника, ім. О. Гірника, Міжнародних премій «Тріумф» та «Сад божественних пісень» ім. Г. Сковороди, літературно-мистецької премії ім. М. Коцюбинського, премії «Українська книжка року».

Кавалер ордена «За заслуги» III ступеня (2012 рік).

«Боже, та ж мами і тата нема вже!»

*Лет журавлів.
З ними рідні – назавжди.
Час, діти, час...*

В. Баранов

Одна з найбільших людських чеснот – пошанування батьків. Любов до батьків – цей любов до отчого дому, до рідної землі, це нерозривний духовний зв'язок з минулими поколіннями і відповідальність за покоління майбутні. Немає цієї любові – і настає історичне безпам'ятство, зрада рідної мови, культури, землі, духовна пустка і, зрештою, моральне каліцтво нації.

Віктор Федорович був людиною з добрим і чулим серцем.

Живучи у столиці, часто приїздив до батьків, яких дуже любив. Батьки чекали його з нетерпінням, брати і сестра з'їжджалися всі, хто міг, для них це було свято. Хлопці дуже гарно співали, те, мабуть, передалося їм від мами.

А як не стало батька і мами, Віктор все одно їхав у своє село, відвідував їхні могили:

*З обеліска тато гляне –
Затуманиться в очах.
В'яне листя дерев'яне...
Біля серця защемить – ах!...
Ви не мовите ні слова,
Я розтерзано мовчу.*

*Вітер хукнув із розгону
на запалену свічу.
Отака у нас розмова:
Ви ні слова, я ні слова
Проковтну сльозу солону,
Знову свічку засвічу –
Хай ще мить пощемить.*

Ночував у рідній хаті, згадував батьків, дитинство:

«Входить мама й кладе мені на голову долоню. Теплу, заспокійливу, найріднішу. Господи, як добре мені стає! Хочеться плакати, тільки вже від небувалої радості, а не з ляку, від не спізнаваного досі щастя відчувати мамину присутність і тисячоразово проказувати, як найсвятішу молитву, єдине слово – мама, мама, мама...»

Мати – берегиня роду. Вона єднала велику родину, зігрівала її. Коли не стало матері, потьмяніли барви світу, осиротіла душа...:

*Мама умерла – і її нема:
ні в сонці, що сходить,
ні в квасолині, що родить...
мама немає ніде!
«Мамо, – гукаю, – мамо, прийди,
озовись до мене, скажи, де шукати,
із-під якої зорі виглядати...*

*Мама приходять, та тільки в сон,
у розгубу мою, у марево;
я прокидаюсь – мами немає ніде,
бо мама умерла. Давно.
Навіщо людині пам'ять,
Як мами немає ніде...*

«Не відшкодується й плахою наша вселенська вина...»

*Полинна вона, чорнобильна –
А все ж таки Україна.
Гірка вона і отруєна –
А все-таки рідна земля.*

В. Баранов

Дуже вразила Віктора Федоровича Чорнобильська катастрофа. Йому, уродженцю села, дуже важко було бачити, як «вода у ріках стала важкою, просякнута силою берів», боляче за сплундровану природу, за «покинуті села, в яких, мов після бомби нейтронної, пустка ширяє». У серці народилися гіркі рядки поеми «Післячорнобильська муза»:

*Якби мені, мамо, сьогодні
Дозволили вибрати,
Де мені далі жити
Й довершувати діла, –
Я вибрав би не країну,
Палаці а чи палати:
Я вибрав би, мамо, дитинство,
Де ти молодією була.
Де хмари були хмарками
Й роса була ще росією,
Де голови наші дитячі
Від сонця були руді,
А трави були ще травами
І пахли самі собою,
А ти, мамо, коси мила
У дощовій воді .
А як ми гриби збирали*

*Безбоязно, безборонно!
Яке молоко нам давала
Корова наша стара!
А як ми немитими їли
Смачні виноградні грона
І в спеку, води схотівши,
Пили її просто з Дніпра.
Як же так сталося, мамо?
(Кажу не в образі роду).
Жили ми надто безхитрісно?
Байдужі були до красот?
Тим часом від нашого імені
Труять нам землю й воду,
Тим часом для блага народу
Зводять зі світу народ.*

*Ми підемо в зону, в покинуті села, до хат,
де, мов після бомби нейтронної, пустка ширяє...
Портрети у рамках сміються – а люду немає,
В листі на столі в хату мріє вернеться солдат.
Веди ж мене, Музо, по всій Україні веди –
Стоїть вона, бідна, у зашморгу атомних станцій.
Молімося ж, Музо, за неї увечері й вранці,
Заступнице-доле, від неї косу відведи!*

Поет закликає задуматися над тими трагічними подіями, що несуть сльози, покалічене майбутнє рідної землі:

*І нам, заложникам віку,
Нічого вже вибирати.
Поміж землею і небом
Жереб у нас один:*

*Жити за всяку ціну,
Множити наші втрати,
Доки у вирій покличе
Нас журавлиний клин.*

«І гора Пивиха ледве диха...»

*Ще школярем хотілося Віктору побувати на тій горі,
(висота якої 168 м), на тих піднебесних крутосхилах,
знайти там уламки прадавніх скам'янілих морських їжаків
чи коралів, а ще помилуватися рідкісною вапняковою
породою – блакитним мергелем.*

Це місце розташоване у межах ландшафтного заказника місцевого значення "Гора Пивиха" – найвищої точки Полтавщини (в межах Глобинського, частково, Кременчуцького районів.

Гора утворилася внаслідок дії льодовика дніпровського зледеніння близько 250-300 тисяч років тому (мала два куполи – своєрідні дзвони –

однакової форми, в товщі яких археологи знаходили кістки мамонтів, шерстистих носорогів і північних оленів).

Сучасний вид місцина отримала завдяки тому, що у 50-х роках, під час будівництва ГЕС, було створено Кременчуцьке водосховище, зникло безслідно у цих водах більше двохсот сіл, а також давні острови та місто Новогеоргіївськ:

*Не знаю іншого тепла,
Аніж тепло оцього краю,
Де річка трепетно текла
Від небокраю до безкраю.
Себе запитую: невже
Болять мені ті згадки давні?*

*Невже ще пам'ять береже
Затоплені і луки й плавні?
Невже в тобі не стигне кров
На голос предків із могили,
Що то душили не Дніпро –
То наші душі так душили?*

У 1960-х роках ХХ століття Пивисі надали статус історико-геологічного заповідника. Територію, площею понад 165 га, зробили ландшафтним заказником.

Віктор Баранов любив цю гору, часто приїжджав сюди.

І ось через роки у філософсько-містичному, з глибокими історичними екскурсами, сьйнистому романі «Не вір, не бійся, не проси» ми читаємо щемкі рядки про Пивиху, разом з героями твору – Павлом та Наталкою – їдемо:

«Шосейкою до Градизька, а поза Градизьком, об'їзними шляхами, – до моря-водосховища, над яким здіймалася знаменита гора Пивиха, найвища на Лівобережжі ... на Пивиху вони вибиралися... вже аж коли сонце опускалося на воду безберегового моря. Сонячний диск поволі надщерблювався спіднизу, мінився барвою – з розжареного ставав просто червоним» .

Нині гора руйнується, щорічно штучне море поглинає близько семи метрів підвищення.

«Дай Боже Україні – Україні...»

*Як страшно стає, коли враз на бездомних вітрах
Приходить прозріння, сильніше од смерті й любові:
Лишилася нам Україна в народних піснях
Та ще в незнищенному, вічному геніїв слові.*

В. Баранов

1989 рік, весна...

Кремлівські селекціонери пишалися, що вивели новий тип безбатченків – російськомовне населення СРСР, радянський народ, що тільки «буржуазні» націоналісти говорять про націю. Генсек Леонід Брежнєв поблажливо говорив, що мати його «хохлушка». Місто заслання українців отримало у народі назву «Хохли-Мансійськ»...

І раптом вибух мозку: вірш-роздум, вірш-біль Віктора Баранова «До українців», який він написав відразу ж після відвідин Свята рідної мови у м. Полтаві. З усього видно, що поет написав його в стані душевного болю від того, що коїлось в Україні.

Він набатом ударив у кожне українське серце. Вірш-застереження патріота, відданого рідній Україні, заклик до сучасників, до їхніх душ, розуму, людської гідності. Вірш-вибух, який будив сонних, піднімав з колін тих, хто зневірився, відкривав очі тим, хто забув «чиїх батьків ми діти». Твір-запитання до кожного з нас перед власною совістю: «Українці мої! То вкраїнці ми з вами – чи як?».

Вірш був покладений на музику вчителем математики із м. Золочева Львівської області Теодором Кукурузою (нині – поет, композитор, виконавець пісень).

Пісня стала, за висловом письменника Михайла Слабошпицького, «справжнім патріотичним хітом», допомагала українцям виборювати свободу і незалежність у 90-і рр., проникала до сердець і просвітлювала їхню свідомість, пронизливо звучала на Майдані у Києві 2003, 2013 року, в інших містах нашої держави..

У листі В. Баранова до Олеся Гончара (від 07.04.1994 року) йдеться: «Приємною несподіванкою для мене був у радіопередачі той момент, коли Ви на запитання про улюблену пісню назвали поряд з народною[«Ой чий то кінь стоїть»] ще й пісню «Українці мої». Таке визнання з Ваших уст – то найвища відзнака нашого з композитором твору. Безмежно Вам дякую».

Пісня «До українців» (1996 року) стала переможницею всеукраїнського конкурсу «Оберіг». Подаємо текст вірша, який став піснею:

*Я запитую в себе, питаю у вас, у людей,
Я питаю в книжок, роззираюсь на кожній сторінці:
Де той рік, де той проклятий тиждень і день,
Коли ми, українці, забули, що ми українці?*

*І що є в нас душа, повна власних чеснот і щедрот,
І що є у нас дума, яка ще од Байди нам в'ється,
І що ми на Вкраїні – таки український народ,
А не просто населення, як це у звітах дається.*

*І що хміль наш – у пісні, а не у барилах вина.
І що щедрість – в серцях, а не лиш у крамничних вітринах.
І що є у нас мова, і що українська вона,
Без якої наш край – територія, а не Вкраїна.*

*Я до себе каже і до кожного з вас – Говори!
Говоримо усі, хоч ми й добре навчилися мовчати!
Запитайте у себе: відколи, з якої пори
Почали українці себе у собі забувати?*

*Запитаймо й про те, як ми дружно дійшли до буття,
У якому свідомості нашій збагнути незмога,
Чим солодший од меду нам видався чад забуття
Рідних слів, і пісень, і джерел, і стежок від порога.*

*Українці мої! То вкраїнці ми з вами, чи як?
Чи в "моголах" і смерти судила нам доля пихата?
Чи в могили й забрати судилось нам наш переляк,
Що розцвів нам у думках смиренністю "меншого брата"?*

*Українці мої! Як гірчать мені власні слова...
Знаю добре, що й вам вони теж – не солодкі гостинці.
Але мушу казати, бо серце, мов свічка, сплива,
Коли бачу, як люто себе зневажають вкраїнці.*

Я вже й сам ладен мовить: "Воно тобі треба?.. Стерпи!"

*Тільки ж хочу, вкраїнці, спитати у вас нелукаво:
Ради кого Шевченкові йти було в Орські степи?
Ради кого ховати свій біль за солдатську халяву?*

*То хіба ж не впаде, не закотиться наша зоря,
І хіба не зотліє на тлін українство між нами,
Коли навіть на згарищі долі й зорі Кобзаря
Ми і досі спокійно себе почуваєм хохлами?*

*Українці мої! Дай вам Боже і щастя, і сил.
Можна жити й хохлом, і не згіркне від того хлібина.
Тільки хто ж колись небо нахилить до Ваших могил,
Як не зраджена вами, зневажена вами Вкраїна...*

Не втратили актуальності слова В. Баранова і на початку третього тисячоліття:

*«Зараз треба розрізняти українця, малороса та хохла.
Українець – той, у чиєму паспорті вказано: «українець»; він без фанатизму
сповідує україноцентризм.*

*Малорос – той, хто, соромиться вказаного в паспорті маркування
«українець», за будь-якої можливості переходить на російську мову і бреше
(приховуючи, що народжений у селі, заявляє, що народився нехай у
маленькому, але містечку).*

*Хохол же – закінчений перекінчик: йому і в голову не приходить приховувати
свою готовність догоджати...».*

Минуло більше тридцяти років, але вірш-застереження залишається актуальним і нині, має і сьогодні запас позитивної енергетики.

Головне, що українці не зломалися, вціліли на своїй землі, хоч як не намагалися їх знищити. Не тільки фізично, але й шляхом розселення, переселення, розсіяння, примусової міграції.

Поет закликав нас, велику, давню націю шануватися, триматися власної землі, вистояти у нелегкий час.

Не дослухалися до мудрого самітника. Щасливо махали прапорами, бігали на мітинги, поки політичні мародери не приватизували Україну – от і маємо....

Ніби продовженням вірша «До українців» став, написаний дещо в гумористичному стилі, вірш «Політична географія». Але читається він з гірчинкою:

*Онімечена Німеччина,
Потуречена Туреччина,
Оболгарена Болгарія,
Омадярена Ungaria,
Сакартвелело суть — Іверія,
Недостріляна Ічкерія,
Оспідничена Шотландія*

*Затюльпанена Голландія,
Геть заспівана Італія,
Вся в півнях барвистих Галлія,
Ословачена Словаччина,
Польщі пиха нерозтрачена,
Бабуїнська Бабуїницина зросійщена
Вкраїницина.*

«Я вас навчу любити осінь...»

*Йди у світ цей – він твій і в бруньках,
і в порі падолистній.
Йди до нього і слухай не чуваних досі октав.*

В. Баранов

Народжений восени, поет любив осінню пору, оспівував її. Є у нього цикл ліричних поезій «Наодинці з коханою й осінню». Ми разом з ним закохуємось в «доброчинні сади, помірковані луки», чуємо, як «сад золотий щось нашіптує стерплій душі», бачимо, як «небо в калюжах свої роздивляється слайди».

Вітається радісно, весело, ніби з людьми:

*З вереснем будьте здорові, поля!
Будьте здорові, долини, з туманом!
Гурт журавлів на чолі з отаманом
Хай погуля.*

І молитвами намагається випросити у природи вибачення:

*Простіть мені, конклави і синоди,
Що слів моїх незолота орда
Поклонами Творцю не набрида,
А молиться негучно до природи.*

У Баранова природа одухотворена: вона думас, переживає, сумує, «сліпне, терпне, і болить», і поволі завмирає. У його поезіях «журавлі беруться за руки», а «на асфальті вітер-зух натхненно гуляє з листям – жовтим і сухим», «цей жовтий лист! Осінній винуватець без вини, ми всі колись у жовтий лист перейдем», «мінє небо барви на холодні, «земля в ці дні вже не гаряча», «вже вкотре осінь щемко зустрічаю – лечу, горю, згораю і люблю». Він уміє увічнити мить, коли синичка сподівається «на людське милосердя», уміє змалювати трьох півнів так, щоб вони стали символами нашого часу.

Поет звертається до кожного з нас:

*Поклади свої руки на річку, на поле, на луки –
так, неначе на клавіші пальці кладе піаніст,
і відчуєш, як входять у тебе нечувані звуки,
у тобі полишаючи свій розшифрований зміст.*

І закликає всіх нас, українців, юних і немолодих:

*Дбаймо ж люди, про все:
Про бджолу й солов'їний куплет,
Про увесь білий світ,
Що його ми нащадкам залишимо.*

Пейзажна лірика Віктора Федоровича в останні роки життя – зовсім не замилювання рідною природою, радше це прощання зі світом, який із ним був донині і який кудись невловимо щезає. Ці поетичні рядки вражаючої сили:

*Затужу, на осінь захворію,
і піду в багряну веремію
спалювати спогади дотла.*

Мабуть до найкращих поезій останніх літ слід також віднести і цю:

<i>Душа іще не настраждалася</i>	<i>І світ отавами дивує,</i>
<i>І через те іще жива...</i>	<i>Себе в них вкотре воскреша.</i>
<i>Сховавши під коріння жалість,</i>	<i>Либонь, таки ж болить не всує</i>
<i>Трава рости не забува</i>	<i>Її невидима душа.</i>

Новаторські романи поета

Письменник – це сейсмограф суспільства.

В. Баранов

Він не вміє – ні в поезії, ні в прозі –

Бути дистильовано однотонним.

М. Слабошпицький

Маститі прозаїки, повчаючи молодих письменників, стверджували, що література, мовляв, стоїть на непорушних традиціях. Але ж серед тих традицій є і традиція пошуку, культивування новаторства, прагнення нового у змісті й у формі.

Одним із тих, хто прагнув експериментувати, був Віктор Баранов.

Письменник говорив:

«Вважаю, існує одна-єдина тема в літературі – людина і її душа. Літературні критики оперують поняттями «тема», «ідея» твору. Я ж заперечую такий підхід. У центрі моїх романів – сучасність. Не люблю писати на історичні теми (відхід в історію, на мою думку, – це втеча від теперішніх проблем). У своїх останніх романах – **«Притула»**, **«Смерть побілому»**, **«Не вір, не бійся, не проси»**, **«Заплава»** – змалював сьогодення».

Два романи, які з'явилися один за одним, – **«Притула»** і **«Смерть побілому»** (*«зразки літератури нової якості»*, за словами М. Слабошпицького) - продемонстрували принципово нового Баранова, який зламав усталені канони в традиційній українській прозі. Він вибудував тип прекрасного сучасного роману, здивував читачів і критиків сміливим авторським пошуком. З кого брав приклад? З Борхеса, Павича, Кундери... З їхньої прози, де є все – і карнавал, і гра, і важливі філософські проблеми, які автор пропонує розв'язати своєму читачеві...

Сам письменник про власні пошуки написав у передмові до **«Притули»** (2002 рік):

« У нас звикли до розлогого побутописання: щоб це було широке епічне полотно, щоб автор поставив три копи проблем і самотужки їх розв'язав та ще й напакував сюжетні колізії власними «мудрими» висновками, настановами, незаперечними оцінками «поточного моменту».

За його автокоментарем, **«Притула»** – то своєрідна «розмалюйка» для дорослих: окреслені автором контури подій і персонажів кожному дозволено замалювати власними барвами емоцій чи паралелей із життєвими реаліями.

І тоді з конспекту всяк матиме свій роман – повномасштабний не кількістю сторінок і розділів, а поглядом на Україну, якою її сьогодні маємо і якої можемо не мати завтра.

Отже, прозаїк запрошує читача до співавторства, пропонує йому домислити все неказане. А неказаного, полишеного (за словами В. Баранова) обіч кадру, тут справді багато.

Роман «Притула» цікавий ще й тим, що торкається практично неосвоєної сьогоднішньою нашою літературою теми – стосунків особистості й системи влади. Пересічному громадянину опонує держава, котра невтомно позиціонує себе як правова і демократична. Насправді ж права і свободи простої людини залишаються голою декларацією.

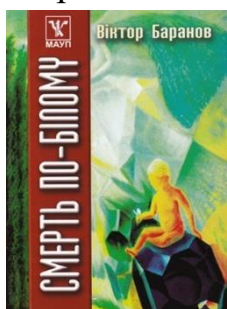
По-художньому переконливо автор доводить цю найпринциповішу тезу твору на прикладі свого головного героя, доведеного владою до морально-духовної смерті. Роман має чітке гуманістичне начало, що робить його явищем наднаціональним, загальнолюдським.

Звісно, при цьому твір відображає наше, українське буття в епоху так званого перехідного періоду. Сила письма Віктора Баранова в тому, що у його фантазійному світі ми бачимо набагато більше реальності, ніж у буденності.

Другий роман – то філософська притча, в якій автор у формі екстравагантного-карнавальній ставить складні етико-філософські проблеми людського існування. Виявляється, сподіяне чи сказане десятки років тому може геть несподівано відлунитися чи наздогнати тебе сьогодні, коли ти навіть не можеш про те більш-менш докладно пригадати.

Такі мотиви любить естонський письменник і кінорежисер Арво Валтон (1935 р. н.). Але у його творах ситуації змальовані з раціональною жорсткістю. Баранов же долає жорсткість, у його оповіді панує справжня натуральність. Слова елегантно «зображені», у фразях багато руху і простору, яскравих барв.

Виразно проглядає орієнтація автора на нові художні форми і стильові прийоми.

«Смерть по-білому» (2004 рік) – це моральна сповідь людини перед самим собою, це потужний спалах людського ества, замуленого суєтою, поденщиною. Автор блискуче вибудував для свого героя лабіринт сумнівів, терзань, етичних головоломок і дав можливість пройти через нього на сплескові найвищих емоцій. Весь твір – один суцільний подих душі, яка стала на порозі відкриття для себе суті власного існування.

Далеко не кожен письменник зважиться в таку душу зазирнути.

Знаний поет відкрився як оригінальний прозаїк.

Роман «Не вір, не бійся, не проси» (2007-2008 рр.) написаний суворо. В ньому домінують інтонації та прийоми реалістичної прози, однак нас, читачів, переслідує похмура енергія готичного роману, в якому ось-ось мають з'явитися привиди і скелети в шафах. В кінці кінців так воно і виходить.

Ми вражені: відкриваємо для себе страшні таємниці, що їх хотіли б назавжди сховати сильні світу нашого, які в ім'я свого панування не зупиняться ні перед яким злочином. Монстрів, що правлять світом ми реально не бачимо, їх автор не зображує. Але вдумливі читачі побачать їх страхітливі тіні.

Ось як письменник Михайло Слабошпицький характеризував роман «Заплава» (2011 рік):

«Це літературна рефлексія автора на події Помаранчевої революції. Це його реакція на те середовище, яке взяло на себе відповідальність за майданні й помайданні, а також далеко позамайданні події. А водночас твір про тотальну криміналізацію України. Помаранчева революція не принесла із собою очищення від криміналу. Це роман-засторога, роман-сполох, роман-діагноз».

У вересні 2011 року презентація роману відбулася у м. Миргород. На зустрічі з читачами автор говорив:

«...Такого катастрофічного наслідку, який стався після Майдану, Україна давно не мала. Дай Боже, щоб вона цей шок пережила. Власне, кажучи, те, що ми маємо через кілька років після перемоги Майдану, - це величезна поразка України. Зневіра, велике розчарування вбило в людях будь-яку надію на те, що прийде якийсь новий лідер, ми йому повіримо, він поведе, підніме Україну.

На жаль гідного лідера нема. Те, що зробив Ющенко, завдало найбільшої шкоди Україні в її становленні як держави, в утвердженні української нації».

У романі читачів вразив образ Слона. Здавалося б – до чого тут Слон? Згодом вони усвідомили – це ті новітні скоробагачки, олігархи, які потоптом ідуть по всьому, бо відчують себе володарями життя.

Цей твір – своєрідний літопис нашого життя, він народжує багато думок і додає нам досвіду.

«Нагорода найвища поетам – барвінку надійне плетиво...»:
(літературна премія імені Віктора Баранова)

*З часом самих себе світу
Ми лишим у спадок...*

В. Баранов

2020 року у Кременчуці оголошено конкурс на здобуття щорічної літературної премії міської ради імені Віктора Баранова. Визначати переможців будуть у трьох номінаціях:

- ✓ *Поезія*
- ✓ *Сучасна проза*
- ✓ *Критика і літературознавство.*

Премією нагороджуються літератори, які народилися, проживають або тривалий час працювали в Кременчуці та Кременчуцькому районі, за високохудожні твори, що оприлюднені на момент засідання журі в останні три роки.

У кожній номінації може бути присуджена лише одна премія. Премія присуджується щороку до дня народження Віктора Баранова – **14 жовтня.**

Цікаві факти і моменти з життя письменника

Віктор Баранов про Олесь Гончара:

- *Перечитайте Олесь Гончара! Що в його творах застаріло? Що не є суголосним часові теперішньому? Що вимагає ревізії чи корекції? Воістину – жив і творив, як дихав.*
- *... найдорожча для мене Гончарева книжка – «Твоя зоря». На титульному аркуші дарчий напис «Землякові Віктору Баранову на творче квітування» І дата: 2 квітня 1980. Мені радісно усвідомлювати, що мою оселю осяває аура Його слова. Писаного натруженою рукою великого українця й великого учителя. Вклоняюсь йому за уроки.*

Дімаров Анатолій Мікрорецензія:

Двоє купують мед. У знайомого пасічника. Куштують, хвалять, не нахваляться.

- От би цей медок та Віті Баранову! Поласував би.*
- Еге ж наласується. У відпустці Баранов! Доки повернеться, цей мед розметуть.*
- Баранов? – зацікавився пасічник. – Це не його пісня «Українці мої»?*
- Та його ж...*
- То хай коли завгодно приходить! Йому й серед зими мої бджоли медку нанесуть.*

Майстер надії (епістола)

*Ви не сипте сіль на рану
Інженерові душі.
Хай розсудить нас Баранов,
розумніший від паші.
Серцем бункери таранить
і редути пробива
неприборканий Баранов,
відчайдушна голова.
Гей, червоні чи багрянні*

*ненависники майстрів, –
начувайтеся! Баранов
лезо мислі нагострив.
Не питайтеся, поскільки
Нам відміряно Дніпра.
Пакуватися ще рано.
Поки є у нас Баранов, –
Буде наша Співка
Із шаблюкою пера!*

П. Перебийніс

Несподіваний лист...

Ірина Фаріон, доктор філологічних наук, професор, депутат Верховної Ради України VII скликання писала 13 березня 2014 року:

«Сьогодні отримала несподіваного листа від членів Національної спілки письменників України, відомих українських діячів Юрія Щербака та Михайла Слабошпицького, в якому йшлося:

«11 березня цього року група невідомих у камуфляжах, що представилася як "Правий сектор", зайшла до кабінету голови Національної спілки письменників України Віктора Баранова і, обізвавши його прислужником режиму Януковича, зажадала негайно написати заяву про відставку з посади голови НСПУ. Під їхнім силовим тиском Баранов таку заяву написав. На наше глибоке переконання, це наслідок брудної інсинуації і наклепу на

прекрасного українського письменника В. Баранова, який усі три роки перебування на посту голови НСПУ, як, зрештою, і за всю творчу біографію, зарекомендував себе як людина бездоганної моральної репутації і громадянської активності. Звинувачення тут явно не за адресою. Очевидно, представники "Правого сектору" введені в оману і стали жертвою сценарію того, хто вирішив звести порахунки з Віктором Барановим».

Із листа В. Баранова одному з друзів:

«Шкода, замолоду не надумав був запровадити власну справу, щоб ні на кого не сподіватися. Але ж хотілось бути письменником, справдити своє Господнє призначення. Воно й справдилося. Господь дав письменникам талант, але не дав їм доброї долі. Дав тільки низький больовий поріг – катуватися й переживати більше, ніж інші двоногі істоти. Ось через те я й дожився до кардіологічного відділення лікарні».

Література

Книги Віктора Баранова

1. Баранов В. Народження полум'я : поезії / В. Баранов. – К. : Рік, 1978. – 63 с.
2. Баранов В. Вічний двигун : сатиричний роман / В. Баранов. – К. : Рад. Україна, 1980. – 64 с.
3. Баранов В. У середу рано: поезії / В. Баранов. – К. : Рік, 1981. – 88 с.
4. Баранов В. Переступаючи поріг : зб. Повістей і оповідань / В. Баранов. – К. : Рік, 1985. – 232 с.
5. Баранов В. Жоржини в маминім саду : поезії / В. Баранов. – К. : Рад. письменник, 1986. – 73 с.
6. Баранов В. Смуга біла, смуга чорна : роман / В. Баранов. – К. : Рік, 1988. – 244 с.
7. Баранов В. Поворожи на вранішній зорі : поезії різних літ / В. Баранов. – К. : Укр. письменник, 2001. – 95 с.
8. Баранов В. Хата синьоока : поезії / В. Баранов. – К. : Ярославів Вал, 2007. – 87 с.
9. Баранов В. Не вір не бійся, не проси : романи / В. Баранов. – К. : Ярославів Вал, 2008. – 466 с.
10. Баранов В. Заплава : роман / В. Баранов. – К. : Експрес-поліграф, 2011. – 177 с.
11. Баранов В. Смерть по-білому: роман ; Заплава : роман / В. Баранов. – К. : Ярославів Вал, 2013. – 353 с.
12. Баранов В. Отав невидима душа : поезії / В. Баранов. – К. : Ярославів Вал, 2014. – 104 с.
13. Баранов В. Я світ перевертав – і світ корився : вибрані поезії / В. Баранов / упоряд. Л. Баранова. – К. : Зеленський В. Л., 2018. – 199 с.
14. Баранов В. Притула : романи / В. Баранов. – К. : Зеленський В. Л., 2019. – 364 с.

Поезії, публіцистика, статті у збірниках, періодиці

1. Баранов В. "Якби мені, мамо, сьогодні...": [поезія] / В. Баранов // Книга про Матір : укр. поети ХІХ –ХХІ ст. / упоряд. В. Л. Чуйко. – К., 2003. – С. 17–18, 290.

2. Баранов В. Вода мого дитинства : [річка Кривушка (Крива Руда) в Кременчуцькому районі, ліва притока Дніпра] / В. Баранов // Пастораль річечки : антологія / упоряд. О. Івасюк. – Чернівці, 2011. – С. 5–10.
3. Баранов В. Заплава : [уривки з роману] / В. Баранов // Зоря Полтавщини. – 2011. – 13 груд. – С. 3.; 14 груд. – С. 3.; 20 груд. – С. 3.
4. Баранов В. На високогір'ї віку : до 90-річчя Анатолія Дімарова / В. Баранов // Літературна Україна. – 2012. – 17 трав. – С. 1, 3.
5. Баранов В. Політична географія; Замовляння від болю; Вночі не спить..."; "Затужу, як осінь..."; "Копав город..."; "Моя любове..." : [поезія] / В. Баранов // Зоря Полтавщини. – 2014. – 13 верес. – С. 5.
6. Баранов В. Душа іще не настраждалась... : [поезія] / В. Баранов // Дніпро. – 2012. – № 2. – С. 103.
7. Баранов В. Отав невидима душа : [поезії] / В. Баранов // Літературна Україна. – 2011. – 8 верес. – С. 8.
8. Баранов В. "В'яне листя дерев'яне..." : [поезія] / В. Баранов // Книга про Батька. Укр. поети ХІХ–ХХІ ст. : антологія. – К., 2013. – С. 25–26.
9. Баранов В. "Увіходимо в літо, немов у відновлений храм..." / В. Баранов // Зоря Полтавщини. – 2013. – 16 лип. – С. 5.
10. Баранов В. Альтич і Десенка: оповідання / В. Баранов // Зоря Полтавщини. – 2011. – 1 лют. – С. 3 ; 2 лют. – С. 3.
11. Баранов В. Бальзам цілющий білих рук твоїх... : [поезія] / В. Баранов // Дніпро. – 2012. – № 8. – С. 25.
12. Баранов В. Вірш про воду / В. Баранов // Дніпро. – 2012. – № 4. – С. 98.
13. Баранов В. Вічний, як сам народ / В. Баранов // Літературна Україна. – 2012. – 16 лют. – С. 3.
14. Баранов В. Дімаров Анатолій (справж. – Гарасюта Анатолій Андрійович) [Текст] : [уродженець м. Миргород] / В. Баранов // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2007. – Т. 7. – С. 689.
15. Баранов В. Люби Україну – або забирайся геть! / В. Баранов // Літературна Україна. – 2012. – 14 черв. – С. 1, 3.
16. Баранов В. Многоголосся його талантів : [пам'яті П. Загребельного] / В. Баранов // Літературна Україна. – 2010. – 25 лют. – С. 7.
17. Баранов В. Моя любове, коли я думаю про тебе... : [поезія] / В. Баранов // Дніпро. – 2012. – № 7. – С. 85.
18. Баранов В. На високогір'ї віку : до 90-річчя А. Дімарова / В. Баранов // Наш Дімаров: статті, інтерв'ю, спогади, листи, присвяти / упоряд. Є. Дімарова. – Вид. 2-е, випр. – К., 2016. – С. 105–109.

19. Баранов В. Непобутня радість читання: [голова НСПУ про роль книги у своєму житті] / В. Баранов // Літературна Україна. – 2012. – 11 жовт. – С. 3.
20. Баранов В. Соло для всієї родини : п'єса / В. Баранов // Київ. – 2009. – № 11-12. – С. 145–169.
21. Баранов В. Трави зелені острови... ; Не плач і не бійся... : [поезії] / В. Баранов // Дніпро. – 2012. – № 1. – С.147.
22. Баранов В. Навіщо літературі сатиричні романи / В. Баранов // Літературна Україна. – 2013. – 21 берез. – С. 5.
23. Баранов В. Із циклу «Вірші про...» : Про свободу : [поезія] / В. Баранов // Дніпро. – 2012. – № 6. – С. 89.
24. Баранов В. Відстань від людини до землі : [поезії] / В. Баранов // Літературна Україна. – 2013. – 19 верес. – С. 8–9.
25. Баранов В. Учора минулим не буває : роман-есе / В. Баранов // Київ. – 2016. – № 1-2. – С. 69–128.

Публікації про письменника

1. Відійшов у вічність Віктор Баранов : [некролог] // Літературна Україна. – 2014. – 7 серп. – С. 1, 2.
2. Віктор Баранов : [біографія, поезії] // Калинове гроно: антологія поезії полтавських літераторів ХХ ст. – Полтава, 2004. – С. 372–375.
3. Віктор Баранов: "Бути письменником – це призначення долі" : [полтавець, лауреат багатьох літературних премій веде мову про секрети творчості] // Літературна Україна. – 2009. – 24 верес. – С. 6.
4. Віценья Л. Віктор Баранов: "Хочу змін негайно... Нехай мені пробачиться..." / Л. Віценья // Зоря Полтавщини. – 2014. – 5 серп. – С. 5.
5. Вручення премії імені Д. Нитченка : [лауреати 2014 року – письменник і журналіст Ю. Антипович (Полтава), голова НСПУ В. Баранов (уродженець Кременчуцького р-ну)] // Літературна Україна. – 2014. – 12 черв. – С. 3.
6. Гармаш О. Премію Дмитра Нитченка здобув наш колега : [журналіст і письменник Ю. Антипович] / О. Гармаш // Полтавський вісник. – 2014. – 27 черв. – С. 8.; Полтавська Думка. – 2014. – 26 черв. – С. 14.
7. Дімаров, А. Мікрорецензії : [коротко йдеться і про письменників-полтавців В. Баранова, В. Захарченка, П. Загребельного] / А. Дімаров // Літературна Україна. – 2011. – 6 січ. – С. 5.
8. Душа, повна власних чеснот і щедрот : [про письменника В. Баранова, уродженця с. Кривуші Кременчуцького р-ну] // Зоря Полтавщини. –

2011. – 1 лют. – С. 3.
9. Жовнір Н. «Письменник сьогодні – самотній вовк» : [про В. Баранова, уродженця с. Кривуші Кременчуцького р-ну] / Н. Жовнір // Літературна Україна. – 2013. – 10 січ. – С. 5–7.
  10. Задорожна О. У Спілці письменників – новий голова : В. Баранов, уродженець с. Кривуші Кременчуцького р-ну / О. Задорожна // Полтавський вісник. – 2011. – 25 листоп. – С. 4.
  11. Килимник Ю. Хай святиться твоє ім'я, мій народе : [до 30-річчя від дати публікації вірша полтавця В. Баранова "До українців!"] / Ю. Килимник // Українська літературна газета. – 2019. – 10 трав. – С. 4.
  12. Короненко С. Новаторська проза поета / С. Короненко // Літературна Україна. – 2008. – 31 січ. – С. 7.
  13. Коротко про важливе, або сучасний літпроцес та його творці : [інтерв'ю з головою НСПУ В. Барановим, уродженцем с. Кривуші Кременчуцького району] // Дніпро. – 2012. – № 1. – С. 146–147.
  14. Лемешко Т. «Заплава» у Миргороді : [презентація однойменної книги] / Т. Лемешко // Літературна Україна. – 2010. – 14 жовт. – С. 6.
  15. Моторнюк І. Політичний роман сьогодні : [в т. ч. роман «Заплава»] / І. Моторнюк // Літературна Україна. – 2013. – 7 берез. – С. 12.
  16. Остапенко С. «Не розлюбив, не забув, не зрікся...» / С. Остапенко // Літературна Україна. – 2015. – 26 листоп. – С. 5.
  17. Перебийніс П. ... І все моє життя : [рік тому, 30 липня 2014-го, не стало Віктора Баранова] / П. Перебийніс // Українська літературна газета. – 2015. – С. 1, 2.
  18. Слабошпицький М. До питання про переінакшення світу / М. Слабошпицький // Літературна Україна. – 2013. – 10 січ. – С. 5–7.
  19. Славинський М. Його гора : пам'яті Віктора Баранова / М. Славинський // Українська літературна газета. – 2014. – 15 серп. – С. 1, 3.
  20. Стасенко Б. Слово Віктора Баранова / Б. Стасенко // Літературна Україна. – 2015. – 5 листоп. – С. 3.
  21. Степаненко М. «Не кажи нікому ні про кого, а кажи про себе» / М. Степаненко // Слово Просвіти. – 2014. – 6-12 лют. (Ч. 5). – С. 12.
  22. Степаненко М. Віктор Баранов – «постать самотня в сучасній поезії» / М. Степаненко // Зоря Полтавщини. – 2014. – 4 берез. – С. 5.
  23. Стожук А. Душа над стіксом / А. Стожук // Українська літературна газета. – 2015. – 27 лют. – С. 4–5.
  24. Це відчуття несправжності прожитого : [про книгу: Баранов В. Отав невидима душа : поезії. – К.: Ярославів Вал, 2014) // Літературна

- Україна. – 2014. – 7 серп. – С. 1, 3 ; Українська літературна газета. – 2015. – 27 лют. – С. 4–5.
25. Цишевська Л. «...Лечу, горю, згораю і люблю» : поетична година : творчість Віктора Баранова / Л. Цишевська // Дивослово. – 2010. – № 10. – С. 23–26.
26. Ярошенко Г. «Письменництво сьогодні - не професія, а діагноз» : [В. Баранов і М. Слабошпицький на Полтавщині] / Г. Ярошенко // Вечірня Полтава. – 2013. – 5 черв. – С. 5.
27. Яцук Т. Віктор Баранов: «Нагорода найвища поетам – барвінку надійне плетиво...» / Т. Яцук // Зоря Полтавщини. – 2015. – 21 лип. – С. 4.

«Душа, повна власних чеснот і щедрот...»

До 70-річчя від дня народження письменника-полтавця

Віктора Баранова

Біобібліографічне досье

Упорядник: Надія Михайлівна Требіна

Редактор	<i>А. С. Волкова</i>
Комп'ютерна верстка	<i>О. М. Якубовський</i>
Комп'ютерний набір	<i>Н. М. Требіна</i>
Відповідальна за випуск	<i>С. В. Сичова</i>

Підписано до друку 25.09.2020. 28 стор. Тираж 4 прим.

Обласна бібліотека для юнацтва імені Олеся Гончара
36039, м. Полтава, вул. Олеся Гончара, 25 а

<http://libgonchar.org>

E-mail: pobugonchara@ukr.net